

ЕВОЛЮЦІЯ МЕТОДОЛОГІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ОРГАНІЗАЦІЮ АНАЛІЗУ

Еволюція методології бухгалтерського обліку в Україні, пов'язана з запровадження національних стандартів бухгалтерського обліку, проявляється, перш за все, в зміні положень і вимог до основних звітних документів. В цьому плані достатню показовість може мати порівняння нині діючих нормативних документів з тими, якими керувалися фахівці в галузі бухгалтерського обліку й аналізу до 2000 року.

Без зайвої деталізації варто зауважити, що нові положення достатньо чітко формулюють принципи оцінки майна, зобов'язань і господарських операцій, що дозволяє уникнути викривлення вартісної оцінки активів підприємств та забезпечити відповідну порівняльну базу однотипних (одногалузевих) суб'єктів господарювання.

Позитивним для України в даному випадку може бути досвід Німеччини, де майже не існує різниці між правилами оцінки, які використовуються для фінансової звітності третіми сторонами (користувачами) і для податкових цілей. Наприклад, якщо держава надає пільги в оподаткуванні через дозвіл прискореного списання засобів, то ця пільга обов'язково супроводжується відстроченням права власника на отримання дивідендів. При цьому звертається увага й на особливості економічної ситуації в країні, де власники є одночасно менеджерами компаній і мають вільний доступ до обліково-економічної інформації.

Щодо останнього положення, то вітчизняне законодавство обов'язково повинно бути змінено для забезпечення прозорості хоча б таких документів, як звітність великих акціонерних товариств, оскільки сучасні вимоги з приводу комерційної таємниці перешкоджають досягненню цієї мети.

Головна відмінність вітчизняного й зарубіжного (особливо західного) досвіду ведення бухгалтерського обліку полягає в меті його здійснення. Якщо в Україні переважає його спрямованість на подання звітності з метою оподаткування (про що свідчить як методика, так і порядок подання фінансової звітності), то в зарубіжних країнах (що засвідчують і міжнародні стандарти) існує спрямованість на реальне відображення фінансового стану підприємства з метою забезпечення достовірної та якісної інформації внутрішніх користувачів для прийняття ефективних управлінських рішень.

З цієї ж точки зору позитивним може бути досвід Росії в плані більш точного відображення всіх затрат діяльності, який полягає в тому, що господарська діяльність до моменту державної ресторації новоствореної організації включається в її бухгалтерські звіти за перший звітний період. З точки зору підвищення об'єктивності вартісних показників це має важливе й суттєве значення, особливо для аналізу.

Існують також інші відмінності, що мають негативний характер з точки зору аналітичного застосування інформації.

З цього приводу доцільно зробити зауваження з приводу самої системи бухгалтерської звітності та її організації. Практика вказує на відмінності у обліку результатів діяльності, які не були приведені у відповідність з підходами до аналізу таких показників.

Хоч в багатьох випадках такі відмінності і зумовлені своєрідністю сучасного етапу розвитку вітчизняної економіки (недоліки в системі оподаткування, що включають і неузгодженість податкового законодавства з бухгалтерським, зловживання в цій галузі через недосконалість податкових ставок, наявність бартерної форми розрахунків та ін.), однак мета, як кажуть, не виправдала засобів.

Цінним у цьому випадку може бути досвід Франції, де застосовуються обов'язкові правила для ув'язки річної звітності окремих підприємств з податковим законодавством.

На можливості, які податкове законодавство західних країн надає підприємствам для проведення гнучкої політики оцінки товарних запасів, амортизації основних фондів в умовах спаду ділової активності, інфляції, конкуренції, звертають також увагу вітчизняні вчені й практики, які займаються проблемами удосконалення податкових відносин, обліку та аналізу. Можливості українських підприємств у здійсненні власної облікової політики в цьому плані поки що дуже обмежені.

Не менш важливою причиною виступає також те, що в українській економіці до сьогодні не склалися та не функціонують важливі елементи ринку, наявність яких в промислово розвинутих країнах зумовлює необхідність забезпечення високого рівня об'єктивності фінансової звітності. Наприклад, наявність розвиненого ринку позикового капіталу вимагає високого ступеня точності оцінки майнового стану позичальників, а акціонерного капіталу — об'єктивності та точності оцінки фінансових результатів.

З цього приводу зауваження стосується такої категорії як виручка від реалізації, яка згідно з національними стандартами повинна обліковуватися в момент відвантаження товару, а не як це було раніше, при отриманні грошових коштів. Незважаючи на узгодження

цих питань з міжнародними стандартами, для України це достатньо непродуманий крок. Адже такий порядок викликає ряд проблем, що стосуються як питання оподаткування, так і забезпечення ефективної політики ліквідації дебіторської заборгованості.

На Заході при вирішенні забезпечення повернення дебіторської заборгованості широко застосовується гнучка система знижки, які застосовуються як торгові, та знижки за оплату вчасно. Торгові знижки — це процентні знижки від базової ціни. Щоб не міняти ціни при сезонних розпродажах, при продажу постійним клієнтам товарів використовують торгові знижки як процент від основної ціни. При продажу рахунок виставляють на чисту суму (тобто базова ціна — знижка). Тоді дебіторську заборгованість визначають як чисту суму.

Знижка за оплату вчасно залежить від терміну оплати та пропонується з метою отримання оплати до встановленого терміну. Така система, а також законодавче регулювання й високі штрафні санкції змушують клієнтів вчасно здійснювати розрахунки, що забезпечує можливість віднесення дебіторської заборгованості до високоліквідних активів. В умовах України саме дебіторська заборгованість спотворює показники ліквідності, які визначаються виходячи із загальноприйнятих в міжнародній практиці методик.

Використання зарубіжного досвіду та вдосконалення системи організації бухгалтерського обліку з метою підвищення якості аналітичних показників і реальності відображення дійсного стану справ підприємства й вже впроваджені нововведення матимуть значний позитивний вплив як для самого процесу здійснення аналізу, так і для розробки певних стратегічних заходів поліпшення діяльності.

А. Г. Беспалова, канд. екон. наук, доц.

Є. Є. Іонін, канд. екон. наук, доц.

Донецький національний університет

СТАНДАРТИ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ ЯК ІНФОРМАЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ АНАЛІЗУ

Реформування системи бухгалтерського обліку в Україні на основі міжнародних стандартів обліку внесло великі зміни в аналітичний зміст фінансової звітності:

1. У інформаційну адресність ряду показників: необоротні і оборотні активи, власні і позикові кошти, матеріальні оборотні кошти, дебіторська заборгованість і цілий ряд інших.

2. З'явилися нові показники, які раніше не використовувалися у вітчизняній практиці: валові прибутки (збитки), фінансовий ре-